

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗНАЧЕННЯ ПОСЕССИВНОСТІ В СТРУКТУРАХ NN, N'S N, N OF N ЗА ДОПОМОГОЮ МОВНИХ ЗАСОБІВ СИНТАКСИЧНОГО РІВНЯ

У статті розглядається реалізація значення посесивності в структурах NN, N's N, N of N за допомогою мовних засобів синтаксичного рівня, а також демонструється, що можна констатувати наявність різних мовних засобів синтаксичного рівня щодо вираження відношень парадигматичної посесивності: відношень володіння, відношень спорідненості, відношень "частина – ціле", які переважно характеризують зв'язки між людиною та її культурним/інтелектуальним досвідом.

Ключові слова: посесивність, відношення, мовні засоби, субстантивні конструкції.

Шевчук О.В. Реализация значений посесивности в структурах NN, N's N, N of N с помощью языковых средств синтаксического уровня. В статье рассматривается реализация значений посесивности в структурах NN, N's N, N of N с помощью языковых средств синтаксического уровня, а также демонстрируется, что можно констатировать наличие различных языковых средств синтаксического уровня для выражения отношений парадигматической посесивности: отношений владения, отношений родства, отношений "часть – целое", которые преимущественно характеризуют связи между человеком и его культурным/интеллектуальным опытом.

Ключевые слова: посесивность, отношение, языковые средства, субстантивные конструкции.

Shevchuk O.V. The realization of the possessiveness meanings in the structures NN, N's N, N of N with the help of the different syntactic level means of the language. The realization of the possessiveness meanings in the structures NN, N's N, N of N with the help of the different syntactic level means of the language is regarded in this article. It is obvious that we may state the presence of the different linguistic expression means of the paradigmatic possessiveness relations: the ownership relations, the kinship relations, the relationship "a part – the whole", which mainly relate to the relations between people and their cultural/intellectual experience.

Метою даної статті є аналіз реалізації значень посесивності в структурах NN, N's N, N of N за допомогою мовних засобів синтаксичного рівня.

Поставлена мета реалізується через розв'язання наступних завдань:

- розглянути проблему визначення статусу конструкцій NN;
- дослідити процес відновлення видалених предикатів для опису семантичних відношень між компонентами конструкцій NN;
- проаналізувати семантичні та прагматичні критерії, які застосовуються для інтерпретації посесивних конструкцій;
- систематизувати семантичні можливості конструкцій NN, N's N, N of N.

Об'єктом дослідження є значення посесивності в структурах NN, N's N, N of N.

Предметом дослідження є структури NN, N's N, N of N (субстантивні посесивні конструкції).

У сучасній англійській мові значення посесивності може реалізовуватися за допомогою засобів синтаксичного рівня у вигляді структур N's N, N of N, а також моделі NN, що розглядається в межах нашого дослідження як конкуруюча. При цьому кожна конструкція, виражаючи загальну ідею посесивності, має власну концептуальну основу.

Оскільки коло семантичних відношень, які передаються вище згаданою конструкцією NN, надзвичайно широке, у цій статті ми вважаємо за необхідне розглянути проблему визначення статусу конструкції NN, яку слідом за О.І. Смирницьким іменують "*stone wall problem*" [Смирницький 2007].

Питання, пов'язані із лінгвістичним статусом цього утворення, з частиномовною належністю її першого компонента, семантикою всієї конструкції, неодноразово слугували предметом наукових дискусій та дисертаційних досліджень. Опису семантики конструкції NN присвячені численні роботи, виконані в межах різних дослідницьких парадигм, але всі дослідники одноставно відзначають велике семантичне багатство і розмаїття семантичних зв'язків між компонентами цієї конструкції. При цьому усі спроби представити їх у вигляді обмеженого списку закінчуються тим, що ці списки виявляються надто довгими та ускладненими, що наводить на думку про необмеженість можливих семантичних відношень між компонентами конструкцій типу NN завдяки їх значній дискурсивній варіативності.

На думку Р. Ліза, конструкції NN є результатами дії синтаксичних трансформацій, що оперують на основі ядерних структур (*kernel sentences*) [Lees 1968]. Ядерне речення описує елементарну ситуацію, яка в результаті трансформації того ж самого ядерного речення може бути представлена іншими похідними від нього структурами.

Отже, з погляду дериваційної природи семантичні відношення між компонентами конструкції NN виражені більш експліцитно. Наступні приклади дають можливість оцінити розмаїття семантичних відношень в конструкціях NN: *a puppy dog – a dog which is a puppy; a watch dog – a dog which watches something; a police dog – a dog used by the police; a lapdog – a dog for the lap.*

Таке розмаїття трансформів створює враження хаотичності та безсистемності однорідних структур. Проте, стає зрозуміло, що між компонентами конструкції NN і між компонентами похідного ядерного речення простежуються схожі смислові відношення. Тому можна говорити про множинну неоднозначність (*multiple ambiguity*) комплексів NN, що дозволяє інтерпретувати їх на основі загальних відомостей про матеріальну культуру, фонових знань, якими володіє той, хто говорить, і той, хто слухає. Отже, для правильної інтерпретації структури NN необхідно брати до уваги: *контекст, знання ситуації і певний рівень фонових знань співрозмовників.*

Згодом в межах цього підходу лінгвісти почали приділяти увагу семантиці результатів трансформацій, які відбулися шляхом відновлення видалених предикатів для опису семантичних відношень між компонентами конструкцій NN. Ці трансформації охоплюють чотири типи операцій: *додавання, видалення, перестановку та заміну* компонентів ядерного речення. Так, Дж. Леві представив суть цієї теорії у вигляді наступних положень:

– конструкції NN можуть бути отримані шляхом застосування одного із синтаксичних процесів: *видалення (deletion)* або *номіналізації (nominalization)* предикатів у реченнях, що лежать в основі конструкцій. Якщо ці конструкції створюються шляхом видалення предикатів (*predicate deletion*), то для опису семантичних відношень між компонентами конструкцій NN слід відновити відповідні предикати. Серед видалених, а пізніше відновлюваних семантичних предикатів Дж. Леві виділяє дієслова *cause, make, have, be, use* та прийменники *in, for, about, from*. Відновлювані предикати визначаються наступним чином: *cancer chemicals – cancer-causing chemicals; chocolate bar – chocolate-made bar; city transportation – transportation in a city; nose drops – drops for nose* [Levi 1978];

– неоднозначність, що створюється множинністю ядерних речень, які лежать в основі конструкцій NN, зникає завдяки контексту. У процесі спілкування співрозмовники залучають не лише мовні засоби, а й фонові знання для інтерпретації смислу конструкцій NN;

– конструкції NN можуть виражати смислові відношення, синонімічні тим, що виражені, наприклад, реченнями. У таких випадках вони дають можливість виразити у стислій формі те, що більш розгорнуто передає речення. Речення як структура з повною пропозицією містить аргументи та експліцитно виражений предикат. У цьому випадку, чим вищий рівень мовної одиниці, тим більш явною і розчленованою стає форма відношення, що виражається нею. Іншими словами, конструкція NN може бути представлена у вигляді пропозитивної структури [Lees 1968].

Схема семантичної будови структур типу NN містить назви двох величин, між якими постулюється наявність певного зв'язку. Однак те, яким чином відбувається приписування ознаки об'єкту, залишається невизначеним. Результатом цього є здатність конструкцій NN передавати широке коло значень.

Е. Віснійський також досліджував цю проблему. Теорія двох процесів Е. Віснійського [Wisniewski 1997] передбачає, що рівень семантичної близькості між двома іменниками в конструкції NN приводить у дію два процеси розуміння поданої конструкції і співвіднесення її компонентів. Один з цих процесів – це порівняння і виявлення схожості між іменниками, другий дозволяє здійснити виділення індивідуальних тематичних ролей у кожного компонента та співвіднесення їх в єдиному просторі.

Так, в основі релятивної теорії (*relational theory*) лежать принципи теорії концептуальної інтеграції які не лише дозволяють пояснити смислові відношення між іменниками конструкції, що вивчається, але й реконструювати ті ментальні (когнітивні) процеси, які лежать в основі її семантики. В процесі концептуальної інтеграції, за допомогою поєднання двох концептів в конструкції NN створюється новий інтегрований простір – *новий концепт*. Властивості новоствореного концепту можуть не зберігатися, але в разі збереження якої-небудь властивості або риси необхідно розуміти, що це не просте поєднання властивостей залежного (*modifier*) і провідного (*head noun*) компонентів конструкції NN, а їх взаємодія. Концептуальна інтеграція включає формування відношень між компонентами конструкції NN.

Дослідження, що провадяться в руслі психолінгвістичного напрямку, пропонують новий погляд на проблему семантики конструкції NN і виявляють ті фактори, що безпосередньо на неї впливають. Серед основних факторів можна виділити:

– значення компонентів конструкції, частотність вживання компонентів у певних комбінаціях,

- індивідуальність сприйняття ситуацій, явищ, що описуються конструкціями NN,
- контекст.

Ці дослідження орієнтують нас на оволодіння алгоритмом значень конструкцій NN без їхньої специфікації та детальної класифікації смислових відношень між компонентами конструкції.

Вивчаючи семантичні зв'язки між компонентами моделі NN, В.В.Бурлакова, наприклад, доходить висновку, що другий елемент зазвичай виражає більш загальне поняття, а перший це поняття звужує, деталізує. Наприклад: *blood test, mother figure, February frost* [Бурлакова 1984].

Як вже зазначалось вище, у складі конструкції NN можна виділити два компоненти: ядерний, або семантично ведучий, та залежний. Ядерний компонент (core word) може займати будь-яку позицію в конструкції. Слова *box, sea, man* є ведучими компонентами, представленими наступними шаблонами та схемами:

$X + box = a box intended to contain X$; $sea + X = something that is a metaphorical extension of X that is found in the sea$; $X + man = a man who produces/sells/uses/works using X$.

Очевидно, що ведучий компонент може займати першу та другу позиції в конструкціях NN. Крім того, зі словом *box* можна побудувати лише одну інтерпретаційну схему, а зі словом *man* можна створити багато різних схем, що конкурують між собою щодо передачі тих чи інших смислових відношень.

Для прогнозування значення конструкції NN з урахуванням ведучого компонента М.Райдер вводить такі поняття:

– **абсолютна достовірність** конструкції (absolute cue reliability), що полягає в можливості ведучого компонента вкладати те саме значення в конструкцію NN незалежно від другого компонента ($X + box$);

– **відносна достовірність** конструкції (relative cue reliability), що полягає в неможливості передбачити значення конструкції NN лише наявністю ведучого компонента ($X + man$) [Ryder 1994, p. 90].

Інтерпретація, як стверджує М.Райдер, що представлена таким шаблоном/схемою, повинна бути перевірена контекстом або співвіднесена із фоновими знаннями. Автор ставить до знань про світ як до схем семантичної інформації (semantic information schemas), які включають сутнісні, діяльнісні та ознакові схеми (event, entity and feature schemas), що проєктуються в семантичне поле іменника. Ознакова схема в прикладі *apple cushion* презентує відношення подібності (similarity relation) у вигляді XY: *Y that is like X in shape, size, color, activity, etc* [Ryder 1994, p. 90-91].

Інтерпретація значень моделей NN, N's N, N of N визначається двома взаємозалежними критеріями: семантичним та прагматичним. Наприклад, посесивна структура N's N *Maria's photograph* може трактуватися таким чином:

- 1) фотографія, яка належить Марії,
- 2) фотографія, зроблена Марією,
- 3) фотографія, на якій зображена Марія.

Усі посесиви семантично корелюють лише з відношеннями володіння. Проте відношення між посесором і об'єктом володіння не завжди тісно пов'язані із зовнішньою оболонкою посесивної конструкції та визначаються різними аспектами семантично-прагматичної природи. Наведені нижче приклади із конструкцією N of N, незважаючи на їхню спільну синтаксичну структуру, передають найрізноманітніші семантичні відношення:

- a) *a desert in the heart of my country,*
- б) *a sea of the people,*
- в) *the eye of the beholder,*
- г) *the white walls of the houses.*

Коло цих семантичних відношень може бути надзвичайно широким, що іноді викликає сумніви щодо посесивної основи деяких конструкцій. Однак, посесивні відношення асиметричні, що не дозволяє в такій структурі поміняти місцями суб'єкт та об'єкт володіння та не вплинути на загальне значення конструкції (пор.: *Tom's hat* та *the hat's Tom*). У межах когнітивного підходу посесивні конструкції трактуються як полісемічно структуровані. Дійсно, прагматична інтерпретація залежить не лише від "лексичних знань" мовця, а й від дискурсивно-прагматичних особливостей посесивних конструкцій, тому вона передбачає семантичні варіації. Таким чином, можна констатувати наявність різних мовних засобів вираження відношень парадигматичної посесивності. У зв'язку з цим ми вважаємо необхідним проаналізувати такі типи відношень посесивних конструкцій NN, N's N, N of N на прикладах з художньої літератури:

- відношення володіння;

- відношення спорідненості;
- відношення «частина – ціле», які переважно стосуються зв'язків між людиною та її культурним/інтелектуальним досвідом;
- тематичні відношення;
- відношення міри;
- темпоральні відношення;
- агентивні відношення;
- відношення наміру;
- локативні відношення;
- відношення способу дії;
- фігуративні відношення.

Отримані дані є систематизовані у наступній таблиці:

Таблиця 1. Семантичні можливості посесивних конструкцій *N'sN*, *N of N*, *NN*

Semantic relations	Construction	Examples
OWNERSHIP	N of N, N'sN, NN	the voice of sounds; Sifnos' waves
KINSHIP	N'sN	my father's daughter; Rita's boyfriend
PART-WHOLE	N of N, NN	the eye of the beholder; Paulina's left leg
SOURCE/TOPIC	NN	moon dreams, law literature
MEASURE	NN	five minute distance, a million dollar question
TEMPORAL	NN, N of N	six hours of therapy; the beginning of June; summer day; eight-week course
AGENT	N'sN	Nin's Diaries
PURPOSE	NN	farewell rituals; immigrant office; ice-cream cone
LOCATION	NN, N of N	Manhattan apartment; the edge of two selves
MANNER/TYPE	NN	motion signs
POETIC RELATION	NN, N of N	place of language, floods of love/stream of life, the heart of my country, a sea of people, belt of silence, the sound of silence, the language of the self, the image of the self

Згідно з поданою таблицею, семантичні можливості конструкцій *NN*, *N's N*, *N of N* можна пояснити таким чином:

- 1) володіння, де володіння об'єктом розглядається як базове посесивне відношення. Тут N_1 виступає в ролі посесора, а N_2 в ролі об'єкта володіння: *Rita's apartment*
- 2) спорідненість – вираження соціальних, родинних, міжособистісних зв'язків: *Nikos' sister's fiancée*
- 3) відношення частина-ціле: *Paulina's left leg, the first volume of Nin's Diaries*
- 4) місце, де N_2 позначає місце знаходження N_1 : *the University of Texas*
- 5) міра та ступінь, де N_1 стосується формального чи функціонального виміру або квантитативного аспекту особи чи об'єкта: *the shape of my arms*
- 6) темпоральні відношення: *eight's hour trip, doubleness of my language*
- 7) агентивність, де N_1 є продуктом N_2 : *Maria's photograph's of you*
- 8) тематичні відношення, де N_1 стосується діяльності N_2 : *the beating of my heart*
- 9) якісні відношення, де N_1 позначає властивість N_2 : *the green of the trees*
- 10) локативні відношення – географічні назви: *Manhattan apartment*
- 11) фігуративні, що трапляються в художніх текстах як засоби стилістичної виразності (метафори, порівняння та ін.): *the geographies of our desire, floods of love, effigy of irreverence, drops of darkness, deflowering of the self, emerald sea.*

Таким чином ми можемо зробити наступні висновки:

- конструкції *NN* є результатами дії синтаксичних трансформацій, що оперують на основі ядерних структур, ядерне речення описує елементарну ситуацію, яка в результаті трансформації того ж самого ядерного речення може бути представлена іншими похідними від нього структурами;
- для правильної інтерпретації структури *NN* необхідно брати до уваги: контекст, знання ситуації і певний рівень фонових знань співрозмовників;

– конструкції NN можуть бути отримані шляхом застосування одного із синтаксичних процесів: видалення або номіналізації;

– вживання тієї чи іншої посесивної конструкції визначається ситуацією, комунікативними намірами мовців, стилістичними особливостями тексту та багатьма іншими факторами.

Література

Бурлакова В.В. Синтаксические структуры современного английского языка / В.В. Бурлакова. – М.: Просвещение, 1984. – 112 с. Смирницкий А. И. Синтаксис английского языка / А. И. Смирницкий // Изд.2. – УРСС. – 2007. – 284 с. Lees R. The Grammar of English Nominalizations. / R. Lees. – Indiana University, 1968. – 205 p. Levi F. The Syntax and Semantics of Complex Nominals / F. Levi. – New York-Illinois, 1978. – 304 p. Ryder M. E. Ordered Chaos / M. E. Ryder // The Interpretation of English Noun-Noun Compounds. – Berkeley, 1994. – 449 p. Wisniewski E. J. When Concepts Combine / E. J. Wisniewski // Psychonomic Bulletin and Review. 1997. – Vol. 4. – № 2.1. – P. 154-167.

ЯНКОВ А.В.

ПРО ДЕЯКІ РИСИ АНГЛОМОВНОГО ВАРІАНТУ ДРАМИ ЮЛІУША СЛОВАЦЬКОГО “МАРІЯ СТЮАРТ”

У статті на основі порівняльного аналізу польського та англійського текстів драми розглянуто лінгвальні (лексичні, граматичні, стилістичні) риси англومовного відтворення художнього образу Марії Стюарт, її морально-психологічного стану.

The article deals with the interpretation in an English version of Mary Stuart's image portrayed by Juliusz Slowacki and some linguistic peculiarities of the depiction of the queen's moral and psychological state characterized by her insatiable strive for power on the one hand, and a blind passion of a beautiful woman, on the other.

Незважаючи на те, що цей твір написаний в манері поетичної прози і представлений як історична драма є всі підстави вважати його радше психологічною драмою історичної особи. Драматизм ситуації визріває на фоні впливу зовнішніх обставин разом із внутрішніми настроями та земними бажаннями королеви і жінки на її морально-психологічний стан. Врешті-решт роль зовнішніх обставин виявляється настільки великою, що призводить до гріховності, жорстокості, насилля, зазіхання на життя людини. І все це тільки на догоду звичайній фізичній пристрасті жінки. Саме цим, так би мовити, “польський образ” Марії, сміливо і водночас майстерно представлений в той час ще молодим Юліушем Словацьким, істотно відрізняється від образу Марії Стюарт у творах Стефана Цвейга, Фрідріха Шіллера. Центральний конфлікт, який визріває з самого початку драми, є справді історичною реальністю, котра в Англії виявилась в непримиренності релігійних конфесій. Здається вся країна була тоді втягнута в цю особисту драму. В той же час на першому плані твору сама Марія Стюарт – королева і смертна жінка.

Далі в цій статті будуть розглянуті деякі особливості перекладу названої драми Юліуша Словацького англійською мовою. Як відомо, механізм перцепції оригіналу твору і перцепції трансформованого (інтерпретованого) в перекладі не може бути ідентичним в силу багатьох чинників. Одним з них є той, що художній твір як явище інтенціональне завдячує творчим зусиллям автора, перекладача та особливостям сприйняття читачем. Можна в якійсь мірі говорити про двоїсту природу подальшого буття літературного твору, який виник у свідомості митця як креативний феномен. У такому форматі він і постає перед читачем як текст, матеріалізований у певній знаковій системі й у процесі сприйняття вже існує в його уявленні як нова естетична реальність. Іншими словами, художній твір живе ніби у двох вимірах світосприйняття, наділений водночас суб'єктивним трактуванням, що не залежить від походження і конкретного сприймання.

Драма “Марія Стюарт” була написана Юліушем Словацьким у молоді роки ще задовго до того, як поет виробив свою духовність та філософську концепцію. Духовно-філософське кредо Словацького базується на тому, що іскра Божа, зазнає постійних перевтілень, поки не зливається з Богом.

В процесі аналізу твору в оригіналі ми звертали увагу не стільки на розбіжності відбиття як соціально-історичних, так і особистістних феноменів, що природно за умови приналежності мов до різних структурно-семантичних мовних систем, (англійська мова – аналітична, а польська – синтетична) та до різних мовних груп (відповідно, германська та слов'янська), скільки на адекватність спільності вибору лінгвостилістичних засобів для максимально точної і достовірної